Írta: Kürtössy Péter
2012. február 23. csütörtök, 09:06 - Módosítás: 2014. március 17. hétfő, 16:31

„Kilenc konc, egy mérce mácsik” - A torkos csütörtök

A farsang utolsó csütörtöki napja, melyet a magyar nyelvterület szinte minden szegletében számon tartottak. Torkos csütörtököt az ország több vidékén *csonkacsütörtök* napjával, vagyis a nagyböjt első csütörtökével azonosítják. E két nap hagyományai össze is folytak. Elnevezése a nap szokásaival függ össze, leginkább
kövércsütörtökként
ismert, de mondták
zabálócsütörtöknek, torkoscsütörtöknek
, sőt Göcsejben
dobozucsütörtöknek
is. A Kárpát-medencében élő nemzetiségek körében is általános: a bunyevácoknál és sokacoknál
debeli čtrtak
, a horvátoknál
tučny štvortok
, míg a németeknél
Fastenpfingsten
a neve.

Elterjedtségét bizonyítja, hogy régebbi jeles mondásainkban is szerepel. Dugonics Andrásnál olvashatjuk: *„Kinek sok a zabálócsütörtökje, annak sok hamvazószerdája és böjtje”*, azaz a mának élő ember később nélkülözni kénytelen.

A nap eredeti jellegére elsősorban a moldvai csángók hagyományvilága derít fényt: Diósfalu népe a napot *kövércsitertek* mellett halottak *húshagyatjik,* másként *halottak húshagyata*; Gajcsánáé pedig
halottak csetertekik
, azaz húshagyója néven is emlegeti. Ezen a napon jó ételeket főztek, fánkot sütöttek. Este

istennébe (Isten nevében) ajándékul vitték a szegényeknek, akik egyrészt a család halottaiért, másrészt az ajándékot vivőkért is imádkoztak. Somoska csángó falu asszonyai e szavakkal nyújtották át a kalácsfélét a rászorulóknak:
„adom e holtakért, legyen e holtakért s magamért es!”
Szokás volt ilyenkor megkínálni a betérő vendégeket, vándorokat is. A hangonyiak (Gömör-Kishont vármegye) is megajándékozták e napon a szegényeket.

Kövércsütörtököt a szegedi tájon is mindenütt megülték: jó zsírosan főztek, folyton ettek, mert úgy vélték, hogy csak így számíthatnak bő termésre, kövér disznókra. Alsótanyán (Csongrád vármegye) fánkot készítettek, míg Bátya (Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye) idős népe szerint ezen a napon kilencszer kell jóllakni. Pölöskefőn (Zala vármegye) is mondogatták: *kilenc konc, egy mérce mácsik*
. Sajátos torontáltordai (Torontál vármegye) hagyomány szerint a besorozott legények régebben egész nap dudások kíséretében járták a falu utcáit: bandástul végiglátogatták szüleiket, akik bőségesen megvendégelték őket, sőt este még bált is tartottak. A mátraalji és nógrádi palóc falvakban is mindenki igyekezett ilyenkor bőséges fogásokat készíteni: kocsonyát készítettek, fánkot,
pampuskát, zsíros pogácsát, herőcét
sütöttek, káposztát oldalassal és kolbászlevest főztek. A farsang utáni csütörtök neve itt *csonkacsütörtök*
volt, mikor is felfüggesztették a böjtöt, s megették a farsangi maradékokat.

E napon a kanászok – éppen úgy, mint Márton napján – vesszőt hozva szerencsét kívántak a gazdáknak és a gazdaasszonynak, melyért szalonnával jutalmazták meg őket.

A torkos csütörtök magyar és katolikus délszláv hiedelemvilágát talán még az Árpád-korban a bizánci liturgia ihlethette. Az eredetileg farsang utolsó szombatjára eső szokás nálunk valószínűleg azért került csütörtöki napra, mert a Máriának rendelt szombat hosszú évszázadokon át böjtös napnak számított.

A huszadik század második felének politikai változásai az élet minden területére, így a farsang és nagyböjt hagyományaira is rányomta bélyegét. Tudatosan igyekeztek az egyházi ünnepekhez kapcsolódó szokásokat megváltoztatni, kiiktatni. Nem csoda, hogy idővel a torkos csütörtök hagyománya is csaknem feledésbe merült. 2006-ban a Magyar Turizmus Zrt. kísérletet tett a hagyomány megújítására: országszerte mintegy 500 vendéglátóhely kínálatából lehetett az érdeklődőknek féláron választani. Tízezrek éltek is ezzel a lehetőséggel. Mivel már az első kísérlet nagy sikerrel aratott, természetes, hogy azóta minden évben megrendezésre kerül. A tavalyi esztendőben (2011-ben) az ország 1307 éttermében már több mint 200 ezer vendég torkoskodott.

A torkos csütörtök felújításával kapcsolatban meg kell említeni, hogy a vendéglátóhelyek számára természetesen ez üzleti lehetőség, hiszen már az első alkalommal nemcsak forgalomnövekedésről számoltak be, de bevétel-növekedésről is. Ugyanakkor kedvező fogadtatást nyert a fogyasztani vágyók, a hagyományt ápolók körében is (2011-ben 1-5 pont között értékelve az akciót az átlagos elégedettségi szint 4.26 pont lett). Így elmondható, hogy igazán sikeres kezdeményezésről beszélünk, mert e szokás újragondolásával nemcsak a

résztvevők elégedettségét vívták ki, de szerepet játszanak a magyar konyhaművészet népszerűsítésében, s -ellentétben például a Valentin nappal- egy régi, évszázadok óta beágyazott hagyományt élesztettek fel és tették népszerűvé a mai magyar társadalom ez iránt fogékony polgárai számára.

Források:

Bálint Sándor: Kövércsütörtök, Ünnepi kalendárium I. Szent István Társulat. Budapest, 1977. 232-234.

Cs. Schwalm Edit: A palócok táplálkozása ünnepeken és hétköznapokon. In: Bakó Ferenc (szerk.): Palócok III. Termelés és a javak felhasználása. Eger, 1989. 467-468.

http://www.torkoscsutortok.hu/